

feruntur. Sed de Phenicum Theologia, in hunc modum, se habet: quā sine illa exceptione fugere, & antiqui erroris medicinam querere, salutaris sermo Euangelij monet. Quod autem non fabula sīt hēc & poētarū figura, quis latenter in profundo theoriam habeant, sed sapientiū & ueritatem ut ipsi dicunt, Theologorum uera testimoniū, que omnia poētarū & historiorum antiquitatis continent, fidem reū faciūt, quod adhuc hodie in Phenicum uerbis & uicis, Deorum appellatiōnes & histōriā uigent, & ea que à singulis mysteriis celebrata sunt: unde non opus est violentas Physiologiū de his inquirere, cum res ipse ex eō p̄ficiū argumentum afferant. Taliſ igit̄ Phenicum Theologia. Tempus autem est transire ad Aegyptiacā considerandā. Quedam ex his uerbis, in principio libri secundū Trapezuntius noster transtulit, sicut collatio, quemq; docebit.

AN ACEPHALAEOSIS IN LIBRVM SECUNDUM
Eusebij de preparatione Euangelica.

NITIO monet Eusebius putidam esse Ethnicoū tergiuerationem, cum affirmant, sib in uolucris fabularum, occultam quādam & admiranda sapientiam latērēcum nec p̄vōloλoyayū complectātur, nec Phenicum c̄eremoniā, sūlū p̄x se ferant. Postea accedit ad Aegyptiorū mat̄ologiam, & eius τερποληφ̄ ex Diodoro subiicit primo capite. Ac p̄imum de hominū & Deorum in Aegypto ortu, gestis & turpitudine, item de alterationibus Ethni corum super Hercule Aegyptio & Greco, Perfeo, Cadmo & alijs, uerba facit. Postea quæ animalia in Deorum numerum, & quas ob cauffas retulerint, prolis exponit. Nemo sine horrore ista facile leger, praeſertim si Pauli Apostoli hēc uerba expendat. Mutauerunt gloriam immortalis Dei per imaginēm, non solum ad mortalis hominis similitudinem effictam, uerum etiam uolacium, quadrupedū & reptilium. Quapropter tradidit illos Deus, per cupiditatem cordium suorum in immundiciū. Rom. 1. Cap. 2. Non tantum uanissimam, sed etiam conſeleratissimam fuisse Graecorum quam ipsi uocarunt Theologiam, offendit. Quid enim non est detestandū in figura tis, de luce & Europa, de Cadmo, de Baccho ebriolo, & eius ortu, expeditione, combitibus, magistro Sileno, getiside Herculis norbi nativitate, libidinibus, homicidijs. Nihil hic honesti reperies præter Musas & Aſculapium, quos tamē impuris ille Bacchus & incestus Luppiter dehonestauere. Capite 3. Atlantorium μυθολογ̄yay recentens Eusebius, fatetur quidem, eam Astronomica quadam præcepta allegorij inuita contineat, sed quas deformata narrationes de incēditis, de particidis, & fratribus inter se hostiliiter dissidentibus. Cap. 4. Nihilo priuorem Phrygum mat̄ologiam, exponit & damnat Eusebius. Ex enim nihil aliud tradit, quam fabulas de Meone quodam, de cyp̄ Cybeles amoribus, infanias, amatoribus & eorum interitus. In fine capitū Eusemeri uerba, de sacrificijs & cultu eiusmodi demoniorum, recitat.

Cap. 5. Introducit Clementinus Alexandrinus qui in Sermone exhortatorio ad Gentes, myteria τῶν Διατάξιων in cultu Deorum, ita in lucem produxit, ut quī illa legit, omnium sclerum, turpitudinem & mendaciorū plena fuisse, facilē uideat. Hinc postea colligit Eusebius, recte & prudenter à Christianis esse factum, quod Ethnicam Idolomaniam fugiendam duxerunt, quam nemo sine horrore cognoscere, nemo sine scele repergere, posse. Cap. 6. Postquam Ethnicoū impuras & mendaces fabulas, pro admiranda quadam Theologia ab ipsis venditatas, & exposuit Eusebius, nunc ueluti concludens inferi, recte factum à Christianis, quod & fabulas & dæmonia eorumq; superstitiosum cultum, abiecent. Negat etiam hoc prætextū excusandam διερισταὶ οὐεις illam in ceremoniis, quod ex φυραὶ βεσπίᾳ continent: cum illa in memoriam reuocet gesta turpissimorum monstrorum uerius quam hominum, non autem historicam mythologiam uilem ad uitam complectatur. Cap. 7. A' tribus maximis grauiſimisq; malis, mentium uidelicit caligine, cultu dæmonum & uite barbarie, humanum genus Seruatoris Christi opera & uictus, quādā nescio unde deponit, adiecit in fine capitū, que cum Moſea historia non admodum conueniunt, & satisficiunt gentilium narrationes. Ea igit̄ cum iudicio singulari legenda, & Moſi potius fides habenda. Cap. 8. Ostendit, inualescente superstitione (que mater

T̄ns wōlū

τὰς πολούχας fuit) factum esse, ut sepulchra hominum, diuinō uel portius εἰντεμένη honore exculta sint, & quibus in locis talia monumenta fuerint. Cap. 9. Pergit in illa dissertatione, quam cap. 7. incoauit, ac doceat quod esti nomen Dei de eius bonitate & opificio, considerantes certiores faciat, & in causa fuerit, ut Hebrei à uisibilibus ad invisibilias progredientes ad Dei cognitionem alligerent: Ethnicoū tamen non modo fine Deo in mundo uixisse, sed etiam uoluptate finem bonorum contendisse, & luxuriae administratos, velut uirūna coluisse, uitaq; pro uirtutibus habuisse. Cap. 10. Ne quis obſiceret à Christianis tantum repudiatum esse Ethnicum & profana sacra, à prudentissimis uero hominibus in pretio habita, & proinde iniqua tantum praeditio laborare: indicat neotericos philosophos superfluitum turpitudine & fabula uanitate deprehensa, πόλεις ταῖς φυτοτοπίαις eam regere & ornare ceperisse, quod facere patroni male cause assolent. Verum hēc οὐαὶ φρεγά, Platonis iusto admirando non satisfecisse, & à Romanis multiplicem illam idolomaniam nunquā probatam & receptam. Inde conficitur etiam sapientes inter Ethnicoū, non probabiles illas fabulas.

PRO OE M I V M.

Ed Phenicum theologiam iam per autores suos exposuimus, quam omnino pestiferam, fugiendam, & sanitatem tanta infanīe querēdam salutare predicat Euangelium. Quod autem fabulae dictæ sunt, aut poētarū figura, altius quiddam quasi nūcleum contegentia, sed sapientum p̄ſcorum & Theologorum, ut gentes diceret uera certaq; testimonia, cunctis antiquiora poētis, inde patet, quod usque ad nostram memoriam in Phenicia īstū ipsi dī sic appellati, sic natī, sic educati, ut dicti theologi tradiderunt, dicuntur. Quare nihil agunt cum ad naturalia quādam turpitudinem occultantes refugiant, cum res se ipse c̄eremoniāc̄ deorum una claraq; uoce Phoenicum omnium ipsos redargūnt. Sed de Phenicum theologia satis. Nunc ad Aegyptiam transeamus, ut etiam hinc uideamus, i recte ne, an contra, gentilium nūgas contempsimus, & salutarem Euāgelij doctrinā secuti sumus, quā maximē nunc neglectis suis sanctissimē colit Aegyptus. Vniuersam autem Aegyptiorum historiam & theologiam ipsorum, seorsum in libro quem Sacru inscriptis 2 Manethus quidem Aegyptius, Graeca lingua exquisitissimē in medium edidit, sed Diordorus etiam Siculus, uir clarus, omnem, ut diximus, historiā gentium diligenter, breuiter ac ordinatē congregatam conscribens, ab Aegyptiorum theologia, totius negotiū fecit initium, à quo potius, quasi ab illustriore notioreq; Grecis quād ab Aegyptio Manetho, hēc ad uerbum scribenda duximus.

De Aegyptiorum theologia. Cap. 1.

Asserunt igit̄ Aegyptii, in rerum omnium origine in Aegypto primū homines productos, partim propter celi temperantiam, partim etiā propter Nilum & nasci & educari potuisse. Nam i nec hibernis frigoribus, nec estiū solis ardoribus, regionē premi, & solum irrigatione Nili sic esse fecundum, ut alimentorum in usu hominum nulla terra feracior sit. Deos uero

uerò mortales homines fuisse, sed uirtute ac beneficijs uitam communem quia excoluerunt, immortalitatem confecutos, quorum nonnulli reges fuere, nominaq; habuere, alijs noua quædam, alijs cœlestibus translata esse, quæ maximos deos. Solem, Saturnum, Cybelem, Iouem, Amonem nonnulli nati cuparunt, Iunonem, Vulcanum, Veflam, ac postremo Mercurium. Solem aiunt, primum omnium apud Aegyptum regnasse, Soli coelesti cognominè quamuis nonnulli sacerdotum Vulcanum contendant, primum igne inuenito, regnum obtinuisse: deinde Saturnum qui sorore Cybele in uxorem duxit, Osirum & Iisum genuit: aut, ut plurimi dicunt, Iouem & lunonem. Hos uniuersi orbem imperio subiugasse, ac quinque deos procreasse aiunt Osirum, Iisum, Typhona, Apollinē atque Venerem. Osirum, Dionysium, Iisum, Cere, esse autem, quos matrimonio coniunctos, quin regno successerint, plurimum generi hominum contulisse. Ita tractu Thebaico centum portarum urhem condidisse, quam alijs Iouis urbem, alijs Thebas appellant. Erexisse autem Osirum Ioui, ac lunoniam parentibus, ac ceterisq; diis aera templis: quorum singulis certas ceremonias statuit, & sacerdotes qui earum curam haberent consecravit. Ab hoc uitem inuentam & diuersis honoribus homines distinctos, ut alijs colerent, alijs colerentur. Musicam adeo dilectam, ut secum semper non parum musicorum duceret, quibus nouem uirgines, quarum Apollo dux erat, & alijs doctritis & canendi arte non mediocriter excelluisse. Quumq; omnes g̃etes propter eius merita, quasi deum suscipere, ubiq; monumenta reliquisse. In India multas urbes construxisse, Phrygiā domuille, ac per Hellestanti angustias in Europam trajectū. Macedoniam, 3 Macedoniæ regem constituisse, ab hoc Apin & Mneuin consecratos, & apud Aegyptios loco deorum publicè cultos, quoniam frumentorū inuentoribus ad committenda territorijs semina proficiens. Iisum iureiurando nullus se præter Osiridis complexum petituram decreuisse, quam etiam postquam hominem exiit, immortales honores consecutam videmus. Osiride uero in diuisi lantato, alia quidem membra non mediocrib labore ab Iside inuenta, diuinis honoribus sepulta: penis uero in flumen Nilum à Typhone proiectus, constituto idolo sacra ac ceremonias maioris aliquanto cultus status fuisse: Hinc Græcos accepisse, ut Dionysij Orgia & Dies festi cum honore huius membris ferentes, cuius simulacrum in mysteriis ferentes Phalium appellant. Fingere autem aiunt ac commentari omnes, qui apud Thebas Boëtiatas, ex Semelæ ac loue hunc demum natum existimant, quod Orpheus primum autum fuisse, illum enim Aegyptum petiisse, ac inde mysteria Osiridis doctrinam in Græciam retulisse. Et quoniam Cadmeis amicus esset, genus Dei magnis affectus honoribus ad ipsos non inuitus transpoisse, multitudinemq; alios ignorantia, nonnullos quia talem Deum Græci potius quam Aegyptium dīci uellent, cultum & mysteria eius libenter suscepisse. At uero poetam Orpheum facile tota rem ea de causa uerisimiliterq; finisse, quoniam Cadmus ex Thebis Aegyptijs in Boeotiam profectus, Semelæ, aliosq; liberos genuisset, quam ab ignoto pressam septimo mensi, si cut etiam de Osiride perhibent Aegyptijs, puerum peperisse. Hunc mortuus à Cadmo deauratum, & quasi Deum ingenti cultu sacrificiis decoratum, fuisse, parentem quoq; eius louem prædicasse, 5 ut Semelæ stuprum lenire tur. Hinc apud Græcos celebratam fabulam, quod Semelæ Cadmi, Osirum ex loue concepisset, in lucemq; edidisset. Quam poete adeo amplificarunt atq; auxerunt, ut iam resonantibus theatris nemo Græcorum sit, qui hanc rem aliter gessem credit. Nec in hoc solū, sed in alijs quoq; multis illustribus apud Aegyptios, uiris heroibus quoq; ac deis id esse a Græcis facitatu. Herculem enim Aegyptium fuisse, cuius uirtute multas magnasq; orbis ter-

ratum

rarum partes perdomitas, hunc Græcos ut diuinis honoribus colere, qui suus non sit: sed magnis temporibus postea adnatum ex Alcumena Herculem, iniuria res gestas Aegyptijs Herculis traductas. Persea quoq; in Aegypto natum, & ipsius Iidis genus ab Aegypto ad Argiotos translatum, fictis deinde fabulis, lo ipsam esse, quæ in bouis formam mutata, cuius honore factum, Aegyptijs bouem adorant: & quamvis alijs antiquissimis temporibus, animaliis effigies ab Aegyptijs ducibus arci imperatorib; galeis insculptas ferrī solitas, in prælio dicant, eam q; rem imperij lignum ipsi fuisse. Parte deinde uictoria, ea animalia quorum imaginem uictoriis duces gestarunt, tertiam caulam adserunt, quasi offensionem bellii ad hostes ipsi repulissent, in deos relata fuisse. Nonnulli usus, utilitatisq; causa multa ex animalibus in deorum numero apud Aegyptios suscepta cotendunt. Bouē enim ipsam tam partu suo, quam arandi opera conducere. Oves autem & pare, & tegumentorum materiam præbere, & lacte ac caseo alere. Canem uero una cum hominibus uenari, & ad custodiendos homines natum esse. Quapropter deum qui apud eos Anubis appellatur, caninum habere caput. Ea enim re offeditur, custode ipsum Osiridos & Iidis fuisse tā 7 bellus, quam homines importunè obutam factos coegerent. Feleū uero, quoniam ad scuta facienda conducta. Ichneumona, quoniam oua crocodilorum conterat: & luto conuolutus, cum os apertant, ita in uentre eorum insilire soleat, ut exsilia interficiantur, eos intermitat. Ex aibidem utiliē dicunt, ad serpentum, locustarum, erucarum interitum. Accipitrem uero ad scorpiones atq; cerasitas necados, & alia huicmodi de uenenoſa animalia, & finem extiam nonnulli conferre arbitrantur. Aquilam uero, quia regia sit, colunt. Hirundinē in diuinis ea ratione dicunt suscepit, quia Priapus apud Græcos propter genitalia membra, cum illud animal ad coitionem sexuū maximè omnium deferatur. Membra uero genitalia apud eos honorata, quoniam per ea instrumenta species animalium conseruantur: que tamen non apud Aegyptios solum, uerum etiam apud plerasq; alias gentes, quoniam que ad generationem animalium necessaria sunt, apprime coluntur. Quapropter etiam antistites, qui à patribus secundum Aegyptios successione sacerdotum accepunt, huius dei mysteriis initiantur. Ad hæc Panas etiam atq; Satyros aiunt huius rei causa cunctis hominibus esse uenerabiles. Cuius similem est, quia simulacra eorum in templis, membris in morem hircorum (quod animal traditur promptum semper esse ad coniunctionem) tentigine affectis statuuntur. Sacros autem tauros Apin scilicet atq; Mneuin diuinis coli honoribus, tum propter agriculturam, tum quia frugum inuentio ad deos refertur. Lupos, quoniam canibus simillimi sunt: & quoniam Iidis una cum Oro filio, certam aduersus Typhonem suscepitura, Osirum afferunt ab inferis filio & una uxori auxiliū ferentem aduenisse, eisq; in specie lupi apparuisse. Nonnulli autem dicunt a lupis aduersum Aegyptium irruentes Aethiopes distractos fuisse: unde regionem lupariam appellatam. Crocodilum illis honore esse aiunt, quoniam eius terror ab Arabia atq; Libya latrones in Aegyptum nare nequeant. Præterea quendam de præfis regibus, suorum rabiem canum fugientem ad paludem configuisse, qui præter opinionem hominum à crocodilo suscepitus in alteram ripam trajectus fuerit. Sed cultura animalium alias alijs causas afferunt. Multitudine enim aiunt crebro in reges magno insurgente consensi, diuersorum animalium cultum, diuersis ciuitatibus a quodam rege statuum fuisse, ut tum singuli religionem reuererent suam, & ceterorum contemnant, non posse uinciri in unum Aegyptijs conspirare. Haec animalia linteamine post mortem plangentes, & pectora cum gemitu cædentes, in sacris sepelunt loculis: quorū si quod spō te aliquis

Aegyptij
quare colue
runt anima
lia.

te aliquis interficerit, mortis multatatur supplicio. Felem autem aut ibidem, siue sponte, siue inuitus quicquam necauerit, morte punitur. Præterea in quacunque domo canis mortuus fuerit, omnes qui eam habitant, uniuerso corpore raso, magno luctu afficiuntur: nec uino aut tritico ceterisque ad ultimum necessariis, qua in ea domo recō dita fuerint, ut amplius licet. Alunt autem Apis quidem Memphide, Mneuin in Heliopoli, Hiricum in Mende, Crocodilum in palude Myridos, reliquiasq; feras in locis sacris, similam aut pulmenta lacte coctam afferentes, bellaria, & mella commixta, & anserinas carnes tam elixas, quam tostas. Cum masculis autem animalibus foeminei quoque sexus summa specie simul nutririunt, qua pellices appellat. Cum uero Apis mortuus fuerit, magnificeq; sepultus, quoque sumiliu[m] inueniant, in perpetuo luctu sunt. quem simil ac inuenierunt, ad urbem Nili statim adducunt, quando solum mulieribus uidere ipsum licet. Obuiam namq[ue] facta, sublati uestibus genitales partes ei ostendunt, nec unquam postea hunc deum mulieribus aspicere licet, in quem afferunt animam Osiris post mortem traductam fuisse. Hæc illa est Aegyptiorum turpis impietas potius quam theologia: aduersus quam aliquid dicere cum per se faciat, turpe duco: quam meritò contempnimus, atque despumus, à tantis malis non nisi a salutari & Euangelica doctrina qua occatae mentis oculos per fidem illuminauit liberati: uerùm honestiores harum nugarum, & quasi naturales rationes paulo post simil cum Græcarum fabularum interpretatione facilius enodabimus. Hoc igitur modo, antiquissimè temerari q[ue] Phœnicum & Aegyptiorum superstitionis, omnium gentium turpis theologia plena est. Verum de Græcorum quoque 10 theologia, qui simulacris & mysterijs simili quodam ut Aegyptij pacto utuuntur, modo dicamus: quam qui uniuersam colligit historiam, in tertio & quartu[m] volumine diligenter conscriptis, facto a Cadmi aetate initio. Cadmum autem post Mo-
sem fuisse ab exquisitiis gentium animalibus loco suo demonstrabimus, ut aperte apparet Mosem maiorem natu, quam Græcorum Deos fuisse: si quidem, post Cadmum dij emererunt, quem non paucis annis Moles superauit. Sed iam Diodori uoces audias.

In Caput primum Annotationes.

Nam nec hibernis.] Vnde sumpserit maximam partem huius periodi, me fugit Graca habent: Ταῦτα δὲ (Nilum intelligi) τοινύχοντα, καὶ τὰς ἡφαῖς αὐτοῖς τρέχουσας, πάσιν τοῖς ἐπίφεροι τοῖς γονεῦσι. Nilum enim cum secundus sit, & alimenta sua sponte nascentia exhibeat; facile atere, ea que nata sunt.

2 Et diuersis honoribus.] Vide an id sibi veline hec uerba πῶτες θεοὶ καὶ οἱ θεῖαι τοῖς ἄλλοις αὐτῷ πάντοις γέγονει. Bacchus primus omnium, leuis armature militie usus est, & agriculturam docuit. Nisi forte θεοὶ aliud aliquid significat, & quād ego supponor. sed si me non fallit conjectura, alludit ad illam Bacchi expeditionem, quam Poete descripere, in qua sorte uelites fuerunt. Mercuri autem inuenta & Dionysii gesta non pauca, ab interprete pretermissa, que ita sunt à Diodoro descripta. Honorari autem ab ipso (scilicet Dionysio) maxime omnium Mercurium, excellenti natura predictum ad inuentu[m] ea que posint prodere & communiuere, inuentorem enim eum suis literarum & sacrificia Deorum ordinatis, lyram; inuenisse: Grecoq[ue] docuisse barum rerum interpretationem, ex quo ipse θεός nominatus est. Hunc etiam plantam olea inuenisse. Osiris autem omnem terram peragranter, in Phœnicia statim Busirimicæ Aethiopianæ uero & Libya, Axium. Ipsum autem in expeditionem esse cum fratre Apollone, quem autem inuentorem plantæ luarivisse. Militatis autem cum Osiri duos filios, Anubis & Macedonem. Assumptissime etiam Panus ipse apud Aegyptios honorabilis, à quo cognominata sit Panopolis. Existunt autem Panis circa Taphos Osiris, adductum esse Satyrorum genus.

Mace-

LIBER SECUNDVS.

35

3 Macedoniarum regem.] Desunt hoc loco ista: Triptolemo autem concepsisse Attice culturam. Et post hec ex hominibus ad Deos migratē, consecutum esse ab Iride & Mercurio sacrificia, aliosq[ue] splendidissimos Deorum honores. Eius quoq[ue] ceremonias ostendisse & multa de eo mysticè docuisse. Occidit autem eum eis à Typhone fratre, malo & impio homine. Hunc diuiso corpore occisi in uiginti sex partes, dedisse consensu eis dis cuiuslibet particularum, ut omnes eidem odio essent obnoxii. sed ipsi sororem Osiridis & uxorem vindicasse eadem, adiuuante filio Oro. Occiso autem Typhone & soni eius, ubi uicis nunc qui ante i uocatur, imperasse Aegypto. Quæ sequuntur ita sunt turpia, ut uoluerint ea adscribere, ne uerecundos oculos ledere.

4 In Bœotiam profectus.] De suo adiecti interpres, Diodorus enim id non affirmat. Et paulo pôp[er]: Ab ignoto pressan, οὐτοῦ διεποτερε πλεῖστον. Et, ingenti cultu sacrificijs decorauit suffe καὶ τὰς καλύκας τετρων ωντας οὐτιας

5 Omisit.] οὐτε μαντεῖα ποὺς οὐτοις.

6 Dio dicit uerba omissa hoc loco, ita supple: Hanc ab alijs Iphin, ab alijs Cererem, ab alijs legiferam, ab alijs Lunam, ab alijs Iunonem, exiftimari. Obrim autem ab alijs Serapin, ab alijs Bacchum, ab alijs Platonem, ab alijs Ammonem, ab alijs Iouem, ab alijs Pand putari. Dicunt autem Iphin inuentorem suis multorum remediorum & medice artis, inuenisse etiam immortalitatis pharmacum, quo filium Orum à Titanibus infideli circumuentum & mortuum in aqua repertum, non solum restituisse sive data anima, sed etiam immortalitatis compotem fecisse. Orum autem poñremus ex Diis, regnante in Aegypto. Quid si interpretaris ipsius nomen, idem cum Apolline autem est. Et medicinam ac diuinationem à matre Iphide edactam, per oracula & medicinam benefacere. Inter plerosq[ue] autem conuenit, quod contra Deos Iouem & Osiridi tempore Iphide, magno quidem corpore Gigantes, monstrosico habitu ornat, bellum mouerint. Legem autem tulisse Aegyptios de ducentis sororibus: quia Ipsi fratri Osiridi nup[er]isset. Et tantum de illis narratur. De animalib[us], autem consecratis in Aegypto, cùm modi apud ipsos habeantur narratio. Quidam enim autem primos Deos, paucos existentes & uictos à multitudine & impietate terra, procreatorum hominum assimilatos esse quibusdam bruis animalibus & ita effugisse. Deinde ad reddendam gratiam conseruationis, consecratae natures horum animalium quibus assimilati erant. Hec prima scilicet causa fuit propter quam bellus ætate waras non puduit: duas autem Trapezuntias in conuersione sua referit. De hac impietate quid sit statuendum, docet Paulus Romanorum primo.

7 Tam belluas.] Quidam autem canes, qui Iphide ducebant, eo tempore quo Osimus querebat, feras & obuios propulisse.

8 Finem.] καὶ στρατὸν πολεμῶντας πολεμούσας.

9 τοῖς δὲ μαρτυροῦσας πολεμῶντας.

10 Desunt hec uera: Et quidam magnifice Aegyptiorum mythologie, secundum predictum modum se habent. Greca autem, quid sin de dute & deriuat e ex illis, iam sepius dictum est: ex discitorum scriptorum lectione, & quidam ex ipsa Greca Theologia perficium fiet, qui suum nihil affuerint in suis deorum descriptionibus: sed exteris mythologias comportant. Non erat opere pretium scire, qui primi auctores tūs οὐρανούς τε τερρανός τε non puduit: duas autem Trapezuntias in conuersione sua referit. De hac impietate quid sit statuendum, docet Paulus Romanorum primo.

De Græcorum theologia. Caput II.

Cadum Agenoris filium ex Phœnicia dicunt ad questrandam Europam, quæ fuit à loue rapta, à rege missum fuisse, nec inueniēstem in Bœotiam tandem deuenisse, ac Thebas ipsi adificasse. Cumq[ue] Ammoniam Veneris filiam in uxorem duxisset, Semelem & sorores eius ex eis genuisse. Amoribus autem Semelæ loue capto ex orato, tanquam ad Iunonem diuino ad eam modo accedere, non tulisse fulgur atq[ue] tonitrua mulierem, sed ab ortu edito puero, igne ipsam flagrasse: à loue autem Mercurium accepisse puerum, eumq[ue] ad beluncam in Nyse, quæ inter Phœniciam & Nilum Βασιλεία, sita est transmisisse. Hoc pacto à Nympis educatum Dionysium, uini & uitis usum atque plantationem homines docuisse: inuenisse quoque coctio[n]em ex orde confessam, quam cereuisiam appellant, hunc cum exercitu Cerevisiarum inuentio.

C 2 non

non virorum solum sed etiam mulierum orbem lustrasse, iniustis atque impensis hominibus atrociter punitis. 1 Fuisse tamen haftis thyro ornatis armatas mulieres, musas etiam omnes secutas fuisse virginitate, omnino doctrinæ generi florentes quadrupudis & cantu deum permulcebant. Pedogenum ei Silenus fuisse, cuius cōsilios virtutem fuit complexus. Mitra vero caput ei ligari propter dolores, qui fumante uino caput aggrediuntur. Bimatrem autem appellatum, quo niam ex uno patre & a duabus matribus procreatut & fuisse uideatur. 2 Ferula ei in manum tradunt, quia cum non permittit aqua uinum homines biberunt, ac in furorem uersi alter alterum baculis caderent, unde nonnulli moriebantur, pro lignis ferula uti persuasit. 3 Bacchus a bacchis uocatum fuisse. 4 Lenazum, quoniam *λενός*, Græcæ, forcular latine appellatur. Bromium a *Bρόμος*, id est ignis sonitus, qui cum abortu edetur, infonuit. Satyri quicquid eum dicuntur fecuti fuisse, qui saltando & tragicè canendo, uloupatem ei afferebant. Ab hoc primò theatrum & musicam fuisse harmoniam inuentum. Hæc de Dionysio traduntur. Musas uero lous, 5 Cæli, & Terræ filias opinantur, quas plurimi virgines fuisse con singunt: & sic appellatas, quoniam *μεγάλη* græcæ, honesta bonaq; doctrina in stituere significat. De Hercule autem hæc Græci asserunt. Acris filia Dianae loui Persea genuit. Perseo Androne de Electryona peperit, ex quo Alcmena est procreata: cui se lupiter triplicata nocte commisicit, non cupiditate, ut plerisq; alijs mulieribus, sed liberorum procreandorum gratia. Quam obrem cum luno Zelotypia exarfisset, Alcmena quidem partum retardauit. Eurylæa uero uel ante tempus in lucem edidit. quod fecit, quia predixisse louem audierat illo die ex Persidarum genere regem nasciturum. Herculem Alcmena lunonem exposuit cui luno Minerua suadente mammillam præbuit, & è pueru uehementius quam *ατα* patiebatur attracta mamilla, iu no commota, 6 duos ad necem pueri misit dracones, ille autem nullo modo territus, alterum altera manu dracones ex collo apprehensos interfecit. Aesculapium Apolloni atq; Phorondios filium fuisse aiunt, adeoq; medicina artibus excelluisse ut ab incurabili morbo multos libaret. Ea re louem commotum, fulmine ipsum interemisse, cuius morte iritatum Apollinem, Cyclopas, à quibus fulmen illud loui constructum fuerat, interfecisse. Vnde iratus luppiter, ad seruitum Admeti Apollinem impulit, & hoc modo delicti poenas Apollinem persolusiss. Hoc in quarto Bibliotheca Diordanus posuit, qui reliquam theologiam ab alijs gentibus, Græcos accipisse his verbis in tertio scribit.

Scholia in Caput II

Mateologium Græcorum, de Cadmo, Semele, Ioue, Baccho & alijs, herbis Diiodori describū
et exagiat Eusebius.
De Bacchi expeditione. I. cultu, imparitate, & de alio quodam obsecno Baccho, hec uerba non transfluit Træpezuntius: Expeditionem autem suscepisse in indianam triennij tempore. Hinc Græcos insituisse Trieterica sacra Baccho, & Deum putasse: & circa ea tempora hominibus apparuisse. Coluisse eum omnes homines propter uniuersum donum sicut & Ceteris propter inuenitionem altissimi ex frumento. Aliuni autem & alum Bacchum suisse, qui multo antiquior fieri hoc Baccho, & ab aliquibus Sabazios appellatus fuerit, natus ex loue & Proserpina. Cuius nativitatibus & sacrificiis, non nobis durnos & clandestinos introducunt, propter turpitudinem que ex eoitu sequitur. Hunc etiam primi boues tangere cepisse, ut etiam cornutum cum finguat. Sed cum qui ex Semeli natus & iunior est, mulierem corpore & forma excellenter, & in Venereas uoluptates pronus fuisset, amans Procreatas fuisset. II. De duabus loquitorum Diiodoru, cuius haec herba sunt: oīgō το ταχεῖον οὐ πέπαστο δύο διορύξεων επονεψον.

⁵⁷ 4. **Lénæum]** ληναῖος δὲ τὸ πτυχίδιον τὰ σαρπιλῆα ἐν Λενῷ. Quæ de impuro hor-
torum, apud Gentiles, custode, & Hermaphroditō sequuntur, eis omissa sunt ab Interpretate: tamen non
adijciam, ne eas as mentes offendam.

5 Louis] οὐκ εὔμενός είναι. Et Memoriae. Apparet αλλογράφως ista esse dicta. Memoria opus
habent studiosi disciplinarum.

• Iuno commota] οὐδὲν ἡγετούσα τὸ βρέφος ἔξηντες, αἰνιγματικῶν ἀντιτίθεται, τίς μητέρα πέφευται πάρει τον στότον. Cetera que di Diodorus de Hercules (cripsit), eodem quo superiora consilio, nolui adscribere, qui ea legere cupit Diodori Bibliothecam in hisciat.

De Atlantiorum theologia. Caput III.

Ritum, inquit, apud eos Cælum regnafle, Atlantij afferunt. Is quadriginta, ut dicunt, & quinq[ue] filios habuit: quorum duos de uiginti i. Ops castissima quædam mulier sibi enixa est, quam propter uitatem, in deos post obitum translatam Terram nominari. filias quoque Cælum habuisse, Basiliam & Cybelem, quam etiam Pandoram uocant. Basiliam, quoniam quasi mater fratres enutrisse, matrem appellatam fuisse: & post Cæli mortem Hyperioni fratri nuptam binos liberos, Solem atque Lunam, peperisse. Cybeles autem fratres formidantes, Hyperiona interemisse, Solem in flumini Eridanum precipitasse. Haec cum Luna sic facta precipiteret, ab alto seipsum loco deiecitisse: matrem autem furore concitatam, crinibus solitus, tympanis & cymbalis bacchanæ primo circumuagari: deinde postquam inueniri nullib[us] poterat, i. in deos fuisse translatam creditum, & aras ei ac tēpia suis se constituta, cuius sacra, cum tympanis ac cymbalis fiunt. Solem uero atq[ue] Lunam, ad lumina translatos fuisse.

Scholia in Caput III.

1 Ops] *extremæs yuvalkós. Cybelem, &c. ay.*

2 In Deos Omissa sunt, ters de xeras beauteas retus non preparatur, &c. Videntur Alantij, eiusmodi inuolucris fabularum, doctrinam de motu, suo ueracie, ortu & occasu corporum colestium, comprehendere uoluisse.

De Phrygium theologiae. Caput III.

Pryges uero Maona Phrygia antiquissimum fuisse regem contendunt, à quo natam Cybelem, filulam quam Syringa Graci uocant inuenisse. & Montanam matrem appellantam, cui magno & casto amore Phrygius dicitur Marfyas coniunctus, à quo Venerem cognitam fuisse negant, & tibiā aiunt inuentam. Cybelem autem Atydi conuenientem, cum uenire cognita res esset, interfecit Atyde ac si sōciū eius a patre commotam furore, per uniuersam magnis ululatibus regionē tacagam fuisse, tympanis dolorem suum consolantem. Marfyā uero primum cum ea erant, deinde in musica contentionē ab Apolline superato, pellem uitio fuisse detracūt. Ab Apolline deinde adamatum fuisse Cybelem, & cum eo ad Hyperboreos usque errasse: cuius iussu & Atydos corpus sepultum, & Cybelem diuinos honores consecutam, unde ad hunc usque diem adolescentis mortem Phryges plangere, aris que instrūctis, Atyda Cybelamque templo in Pessinunte sibi Phrygia oppido magnifice constituito, ut deos colere. Post mortem autem Hyperoniā, Cæli filios regnum inter se partitos fuisse: quorum clarissimi Atlas & Saturnus fuerunt. Atlanti uicinas Oceanō partes contigisse, & multam Astrologia operam datam, septēmque filias natas, quæ Atlantides appellantur, & quibus quam plures dij & heroes nati, & seniore ipsarum Mata Ioui coniuncta, Mercurium procreatū. Saturnum quoque Atlantis filium, auraria & impietate prædūcūt, fororenem Cybelem duxisse, à qua louem suscepit, quamvis & alium louem Cæli stram, & Cretæ regem contendunt fuisse, qui multo inferiori posteriore loco uefuit.

ue fuit, qui totius orbis imperium primus ac fere solus obtinuit. Cræte autem regem decem filios genuisse, quos Curetas appellant. eius sepulchrum usq; ad hanc diem ostenditur. Saturnum uero in Libya, Sicilia, Italiaq; regnasse, a quo natus Iupiter, oppositæ patrii uitam dicitur elegisse, regnumq; Iulce pisse. Alij patre concedente tradiderunt, alijs odio patris a populis electum, atq; ideo Saturnum cum Titanibus bellum ei indixisse: quo uicto, uniuersum sibi orbem subiugasse. Plurimum autem & corporis robore, & animi virtutibus ualuerunt ac summopere studuisse, ut & impij punitur, & probis summis afficerentur beneficiis. Vnde posteaquam hostes minem exuit, quoniam humanam iuuerit uitam, 3 louem appellatum. De terribilibus autem dijs, cum multa uariaq; tam historicis quam poëtis scribatur: & inter historicos Euemerus, qui 4 lacram historiam, Homerus, Hesiodus, Orpheusq; monstrosa quædam finixerint, breuerit quæ utrig; conscripserunt, explicare conabor. Deos igitur honorabant, Euemerus ait, sacrificia genit, magnificissimis sacrificiis, & muneribus argenteis atque aureis mirabiles obviles te confectis, de quibus latius in superioribus conscriptum est. Est autem in ea insula, quæ Deo consecrata est in quodam altissimo templo Iouis Triphylei templum, ab eo ipso cum toti orbi imperaret constructum, statua etiam in eo monte aurea est, in qua panca literis Cæli, Saturni, & Iou, res gestæ summatis conseriptæ sunt. Et paulo pôst: Cæli ait iustus & benignus uirum & Astrologia non imperitum primum regem fuisse, a quo deos coelites sacrificiis primò cultos: unde Cæli cognomen habuisse, duos quæ filios Pana & Saturnum, & filias similiter Rhæam & Cererem ab uxore Vesta suscepisse. Saturnum deinde regnasse, & à Rhæa, quam in uxorem duxerat, Iouem, Iunonem, & Neptunum suscepisse. Iouem autem qui Saturno in regnum succedit, Iunonem, Cererem & Themis in uxores duxisse, & filios à prima quidem Curetas habuisse, ab altera Persephonem, à tertia Minervam. His dictis, Græcorum fabulas secundum Hesiodum, Homerumque subiicit;

Scholia in Caput IIII.

- H**abes in hoc capite Epitomen ματταιολογιας Phrygum, quam ut cetera Ethnicon com-
menta nemo sine horrore legere potest.
1. Ac focijs eius.] καὶ τὸς φόρου. Et nutrices. Incertum, de Attidone an uero de ē Cybeles
nutribus, loquatur. Verum id certe scire, nihil admodum refert.
2. ταῦτα. οἱ μυστέας τοῖς ἐν τεσσάροις θεοῖς, ἡραγόριος καθεστῶντας τῷ πλείστῳ γένεσι,
τέκνων δι' αγενῆς τοῖς γένεσι.
3. louem appellatum.] Eleganter quidem uenit Trapezuntius, sed Greca habet, ὁμοδι-
ναζήνα. στροφὴ διορθεύει τὸν τετταρεπτόν τοῖς ἀνθρώποις. Cetera que defunt par-
tem ex 3. partim ex 6. libro. Εὐαλεῖον Diodori, uerbis Euemeri Messenij de Dijs opinione, re-
ferentes, suppleret lector studiosus.
4. Sacram historiam.] ἐν τῷ ἑταῖρῷ τῷ πρεπὲν τοινότερον. Verba Euemeri que nō
uerit intres, in libro 6. Diodori extant. Illis subiungit hec: Et quidem de Euemero qui sacram de-
scriptionem edidit, contenti erimus tam dictis. Sed que apud Græcos fabulosa de Dijs habentur, secun-
dam Hesiodū, & Homerū, & Orphe, conabimur breueri percurrire. Deinde ordine subiungit Poëti-
rum Mythologus. Sed hec ex Græcorum Theologia satis nobis fit racemus, quibus pars est eorumdem
Deorū in adiutoriis ceremoniis & tacitis mysteriis subiecte, cuiusq; utrū ē uero diuina Theologia aliquid
habent tanquam Deo dignū argumentū, an hinc è terra fecundata longi & diabolicus errorum or-
ta sint, rufi seu pudore potius, maximum uero cōsideremus propter ecceuentis digna. Hec Clemens
clarissimus in hortatione ad Græcos scripta aperè demonstrat utrū multarum rerum experientissimus,
qui celeriter ab errore respuit, utpote à salutari uerbo & Euāgelica doctrina ex malis liberatus. Pa-
uis igitur & hec audi. Quæ iam ex Clemēte refert Enescius, ea ex ipso fonte petenda arbitror, hoc ejus
ex Protreptico Clementis pagina 8. 9. 10. Gentianus Hermetus ea Latina reddidit.

De arcans

De arcans mysterijs erroris Gentilium. Cap. V.

Sed de Græcorum, Atlantiorum, Phrygumq; theologia haec tenus, qui-
le unuquisque uidere poscit, utrum sit aliquid in eis uera religionis signum,
an à dæmoniaca superstitione, ac errore refluxerint, omni turpitudine atq;
dedecore plena, & lachrymis potius quam tisu dignissima, quæ Clemens il-
le in libro, quo gentiles ad fidem adhortatur, aperiſſimè reuelavit. Vir mag-
ninarum rerum scientia præditus, & usu plurimorum negotiorum pruden-
tissimus, qui patrias nugas a salutari & Euāgelica doctrina monitus, citio
contemptit. Pauca igitur ab eo sumpta, diligenter audias. Abdita, inquit, &
inuisibila sunt, ac ideò diligenter cura non inquietanda, barathri ora monstro-
rum plenissima, lebes Thelyprotius, tripes Circeus, & Dodonæum, Geran-
drium, in deserto arenis honoratum & quod ibi oraculum est. Haec omnia
senescitibus iam fabulis, detrecta penitus relinquantur. Ultimo enim silentio
Castalius & Colophonius, fontes, cæteraque fluenta, quæ diluvandi uim
habere videbantur, tradita extincta quæ cum suis fabulis defluxerunt, totius
q; infantia potius quam diuinationis nefanda mysteria cecinerunt. Sicut
Clarius, Pythius, Dydimeus, Amphiareus, Apollo, Amphilochus. Tacent
aruspices, augures, lomoniiorum interpretes, & qui farina aut ordeo uatici-
nabatur Engastrimyti qui quod usq; ad hodiernum diem, quasi ab inferis
mortuos reduxerint, cum dæmonibus collocauntur. Perierunt Aegyptiorum
penetrata, tenebris tradita sunt necromantia Tyrrhenorum, capra simul cu-
mīstis ad diuinationem præparatae, & cornu hominibus oracula reddeentes 2 de-
solarunt. Quid dicam de Dionysio, quem Manolem Græcē, id est Latine
totum furentem appellant, cui Bacchæ orgia celebrant, & crudæ carnes co-
medentes sacro furore initiatæ coronata serpentinibus, Euā euā, conclama-
tes, quæ uox aspirata secundum exquisitam Hebreorum lingua, sc̄eminei
sexus serpentem significat. Ceres autem & Proserpina mysteriū fuerunt,
quarum mærcores, rapinam & lucrum Eleucis docet. Quare mihi uidetur, si
quis deriuacioni uerborum attēdere uelit, ab ὥψη, id est, Latine ira, quam ad-
uersus louem Ceres suscepit orgia: mysteria uero à μέλιο, quod Latine scelus
est, quod Dionysio accidit, appellata fuisse. Quod si etiam ab Attico illo Mi-
sunt, qui uenando perire, ut Apollodorus scripti, mysteria uocantur, nō e-
runt certe gloriola quædam hæc mysteria, funebri quædam honore tradita.
Fortè autem mysteria, id est, μελισσæ, quasi fabula quædam Latinè appellata
sunt; Perduratur igitur, qui hæc primus hominibus tradidit, siue Dardanus, 3
qui deorum fabulas in mysteria deduxit, siue Action, qui orgia & cæremo-
nias Samothracibus adiunxit: siue Phrygius ille Midas, qui ab Odrylo illo
didicit, & subdit deinde artificiorum mærcorem tradidit: siue Cinyras insula
tis Cypris, qui mulierem quandam capere studens, turpissima Veneris or-
gia ex nocte in diem transferre ausus fuit. Quidam autem aiūt, Melampodæ
Amythaonis filiū ab Aegypto in Græciam lucrum Cereris solēniter celebra-
tum reportasse, quos omnes ego impianteri affer fabularum autores, & per-
niciose superstitionis inuictores extitisse. 4 Quid enim aliud quam dedecus
& aperiſſimā turpitudinē sacra haec sunt? Sed multo turpiora uidebuntur, si
quis quæ sequuntur addiderit. Ceres peperit, educatur puella, Pherephatte, nōnulli appellant, cui lupiter, qui genitū, draco factus coniungitur, unde in
Sabaziorū mysterijs, draco in spira inuolutus in sacrificiis ad factorum me-
moriā, in uero in testimonium tantæ turpitudinis, ut ego dixerim, adhibe-
tur. Peperit & Pherephatte tauroformem filium: unde Poetae quoq; nōnulli
taurum laudant, draconis patrem, & draconem rufus tauri patrem, & in
montem

C 4 montem